

Z úcty a vd'aky prof. Jurovskému; Storočnica slovenskej psychológie

*Prof. PhDr. Anton Jurovský, DrSc.
26.3.1908, Uľanka – 16.7.1985, Bratislava*

Pre psychológiu ako odbor s dlhou minulosťou, ale krátkou históriou boli nesmierne dôležité začiatky jej akceptovania ako samostatnej vedy. Míľnik, ktorý predstavujú prvé experimenty v laboratóriu v Lipsku koncom 19. storočia znamenal priestor pre autonómny rozvoj myšlienok, ktoré vždy boli súčasťou iných odborov, avšak až pod zastrešením psychológie mohli byť riešené s metodologickým zázemím, experimentálnym overovaním a aplikačnými výstupmi. Na Slovensko začala psychológia intenzívne prenikať začiatkom 20. storočia a pohnuté politické časy neboli nápomocným prostredím pre jej pevné etablovanie. Míľnikom v tomto kontexte je rok 1928, keď v Bratislave vznikla prvá psychologická inštitúcia, Psychotechnický ústav na čele s Josefom Stavělom. Napriek tomu, že dnes by sme si mohli pripomínať 80. výročie založenia Psychotechnického ústavu, boli sme 27. Marca 2008 svedkom osláv "Storočnica slovenskej psychológie". Zdanlivá nesúrodosť v termínoch sa dá vysvetliť osobnosťou, ktorá v slovenskej psychológii znamená toľko, že dátum jej narodenia, rok 1908, môžeme symbolizovať so vznikom psychológie na Slovensku. Touto osobnosťou je Prof. PhDr. Anton Jurovský, DrSc., ktorý je nie náhodou považovaný za "duchovného otca slovenskej psychológie".

Oslava storočnice narodenia prof. Jurovského bola v Ústave experimentálnej psychológie SAV milou, ale tiež veľkolepou udalosťou. V preplnenej zasadačke pavilónu spoločenských vied SAV v areáli SAV bratislavskej Patrónky si s radosťou a úctou si prišli zaspomínať nielen Jurovského súčasníci, ktorí, nesúc jeho dotyk a poslanie, pokračovali v tom, o čo sa i on usiloval, ale aj tí, ktorí sme Jurovského osobne nepoznali. O to cennejšie bolo, že seminár bol pretkaný veľmi osobnými a živými výpoveďami ľudí, ktorí nám, ktorí sme ho osobne nepoznali, predstavili prof. Jurovského nielen ako odborníka, ale aj ako človeka. Z živých výpovedí jeho žiakov a spolupracovníkov sa dalo vypožičovať, že prof. Jurovský bol nielen odborník, psychológ, ktorému vďačíme za to, že v svojom čase a v svojich podmienkach sa zaslúžil o vznik a rozvoj psychológie ako samostatnej vedy na Slovensku, ale i charizmatická a nezabudnuteľná osobnosť.

Prof. PhDr. Viera Bačová, DrSc., riaditeľka Ústavu experimentálnej psychológie SAV, otvorila seminár, predseda Slovenskej psychologickéj spoločnosti doc. PhDr. Ivan Sarmány Schuller viedol druhú časť seminára. Najprv vystúpili zástupcovia dvoch pracovísk, kde prof. Jurovský počas života pracoval: Doc. PhDr. Igor Brezina, PhD., vedúci katedry psychológie FFUK a PhDr. Dorota Kopasová, CSc. poverená zástupkyňa Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie. Reprezentant Filozofickej fakulty UK doc. Brezina vyzdvihol nielen podiel prof. Jurovského na budovaní prvého vysokoškolského pracoviska na Slovensku, ale opätovne vyslovil ľútosť nad jeho dvomi, politicky vynútenými odchodmi z fakulty. Dr. Kopasová pripomenula zásluhy prof. Jurovského na rozvinutí intenzívnej výskumnej činnosti, vtedy nového pracoviska a vyzdvihla prof. Jurovského za jeho výrazný pozitívny a ľudský vplyv na formovanie ďalších generácií slovenských psychológov.

Prof. Ing. Štefan Luby, DrSc., Dr.h.c., predseda SAV, už svojou účasťou vyjadril podporu Slovenskej akadémie vied tomuto podujatiu. V úvodnom vystúpení vyzdvihol vedeckú osobnosť prof. Antona Jurovského ako človeka, ktorý napriek prekážkam zo strany vtedajšej štátnej moci plne využil svoje schopnosti a talent na rozvoj psychológie aj výchovu nasledovníkov. Stal sa tak zakladateľskou osobnosťou psychológie na Slovensku, možno ho právom priradiť k takým vedeckým osobnostiam 20. storočia Slovenska, akými boli Andrej Kmeť, alebo Ľudovít Novák.

Za zorganizovanie seminára v takej podobe, v akej sme ho mohli zažiť, vďačíme predovšetkým Prof. PhDr. Damiánovi Kováčovi, DrSc., na ktorého osobnosť prof. Jurovského zapôsobila natoľko, že je svojim poslaním a celoživotným dielom pokračovateľom tohto začatého diela, ako to vo voľnej rozprave zdôraznil jeden z Jurovského súčasníkov prof. Ing. V. Kovačič, CSs. Okrem oficiálnych, kľúčových príspevkov prof. Kováča (Anton Jurovský – duchovný otec slovenskej psychológie), a PhDr. Veroniky Kovalíkovej, CSc., (Čomu nás pán profesor učil a čo nám zanechal) bola zaujímavou časťou bola voľná rozprava – výpovede Jurovského súčasníkov tak, ako si ho pamätajú z pracovných a mimopracovných aktivít. Tak bolo možné pre nás, ktorí sme ho nezažili vidieť duchovného otca slovenskej psychológie ako človeka, osobnosť, ktorý nechal na svojich spolupracovníkoch špecifický dotyk. Mimoriadne cennou bola tretia časť stretnutia, kde dve dcéry prof. Jurovského, PhDr. Katarína Bieliková, psychologička Dr. Magdaléna Kvassayová, a vnučka, taktiež psychologička Mgr. Barbora Váryová prispeli artefaktmi zo života ich blízkeho, ako sú fotografie z rodinného archívu a spomienky na starého otca a otca a zároveň "kolegu" a psychológa. Z ich slov bolo zjavné, že boli milo prekvapené, až dojaté z úcty, ktorú si, pre nich otec a starý otec zaslúžil od slovenskej psychologickéj komunity viac ako dvadsať rokov po svojej smrti.

Sumárne, pre nás, ktorí sme nemali možnosť sa s tou osobnosťou stretnúť bol seminár bohatým zdrojom rôznorodých informácií. Ako vo svojom príspevku predniesol prof. Kováč, prof. Jurovský bol predovšetkým slovenský psychológ, autor prvej slovenskej vysokoškolskej učebnice, bádateľ, osnovateľ odborného štúdia na Komenského univerzite, rozvíjateľ odbornopracovnickej činnosti na Slovensku, organizátor odborného psychologického života, šíriteľ psychologických poznatkov

a prístupov k životu jednotlivcov a spoločnosti. Napísal dve desiatky pôvodných a popularizačných kníh a tri stovky odborných a informačných štúdií a článkov (svoju pracovnú kariéru začal v bratislavskom Psychotechnickom ústave r. 1931). Prof. Kováč doložil aj osobnostnú charakteristiku: Prof. Jurovský bol charizmatickou osobnosťou, psychológiu miloval a doslova ju vštepoval svojim študentom, bol neobyčajne húževnatý v práci v prekonávaní prekážok, sugestívne a s vtipmi prednášal, kamarátsky sa správal k mladším kolegom, bol vynikajúci spoločník, žil v súladnom rodinnom živote; s manželkou vychovali tri deti, z ktorých jedna dcéra ako aj vnučka vyštudovali psychológiu.

Z vyžiadaných referátov vyberáme niektoré časti v priamej citácii:

Z referátu prof. Kováča:

Profesor Anton Jurovský je – obrazne povedané – nielen základným kameňom, ale aj dlhodobým staviateľom dnes už rozsiahleho areálu slovenskej psychológie. Je príkladom človeka práce, vedy a profesie. Celý jeho život v profesii bol naplnený úsilím urobiť psychológiu na Slovensku skutočne vedou a jej výsledky využívať aj v spoločenskej praxi. Znamenalo to vytvoriť predovšetkým podmienky pre kvalitné štúdium psychológie, pre možnosť psychologického výskumu a publikovania jeho výsledkov a pre aplikáciu poznatkov psychológie v oblastiach, v ktorých je potrebná a užitočná. Postupne vyškoliť viac-menej solitárne desiatky mladých psychológov, ktorí spolu s jednotlivcami predvojnového obdobia vyvolali vlny prudkého rozvoja psychológie na Slovensku. K tomu výsledná štatistika: r. 1948 bolo u nás niekoľko desiatok psychológov, v súčasnosti – r. 2008 žiaci A. Jurovského a ich nasledovníci vedú 9 vysokoškolských inštitútov psychológie a počet odborných psychológov na Slovensku už prekročil 2000.

A. Jurovský sa stal autorom prvej slovenskej vysokoškolskej učebnice Psychológie; v 40. rokoch vyšla v troch rovnakých (r. 1942 a ď.) a v jednom prepracovanom vydaní (r. 1949). Slovenskému (4. vydaním aj českému) študujúcemu alebo aj záujemcovi o psychológiu sa sprístupnil na túto dobu vysoko reprezentatívny prehľad psychologického poznania v západoeurópskej kultúre prvej polovice 20. storočia. Výsledným nákladom, t.j. 7000 exemplárov sa Jurovského Psychológia stala v doterajšej histórii u nás najpočetnejšou. Na tomto poznaní, osobitne však podanom sugestívnym štýlom v prednáškach A. Jurovského, sa vyškoliť prvé kohorty slovenských odborných psychológov. No nielen to. Psychológiou A. Jurovský kodifikoval vedecký jazyk v slovenčine, k čomu prispeli multilingvistické kompetencie jej autora. Jurovského Psychológia bola najvýznamnejšou databankou psychologických poznatkov na Slovensku po viacerých desiatky rokov 20. storočia. Vďaka nej sa vyškoliť nielen stovky psychológov v ČSR ale aj záujemcovia z ďalších príbuzných odborov, pedagógov, sociológov, ekonómov atď.

A. Jurovský sa stal prvým slovenským psychologickým bádateľom – výskumníkom vo viacerých oblastiach: vo vývinovej a edukačnej psychológii, v psychológii osobnosti, v psychológii práce ale nadovšetko v sociálnej psychológii. V každej z nich vykonal širšie koncipované empirické výskumy, vytvoril k nim originálne

výskumné metodiky a čo je najprínosnejšie, najdôležitejšie výsledky sprístupnil v knižných monografiách: Psychologické základy výchovy (1934), Utváranie osobnosti dieťaťa (1939), Súlad v rodinnom živote (1946), Dieťa a disciplína (1955), Psychológia osvetovej práce (1958), Duševný život v spoločenských podmienkach (1963), Kultúrny vývin mládeže (1965), Spokojnosť s prácou a jej činiteľa (1971), Mládež a spoločnosť (1974), Osobnosť človeka pri práci (1980).

A. Jurovský sa stal vo svojej dobe psychologickým expertom psychického vývinu slovenského človeka.

Možno vyvodiť, že A. Jurovský sa stal aj priekopníkom terajšieho stavu takých médií, v ktorých psychológovia pravidelne vystupujú ako experti na najrozličnejšie problémy bežného života ľudí, osobitne detí a mládeže, rodinného spolunažívania, antisociálnych správanií atď.

Uvedené i ďalšie dôkazy svedčia o tom, že prof. PhDr. Anton Jurovský, DrSc. bol iniciátor, zakladateľ, vedúca osobnosť vývoja psychológie ako modernej vedy a odborno-praktickej činnosti na Slovensku, ktorého právom pokladáme za “duchovného otca” slovenskej psychológie.

Z referátu dr. V. Koválikovej vyberáme:

Ak keby sme si boli želali, aby jeho dielo bolo aj verejne ohodnotené ešte za jeho života, je dobré – a treba povedať, že sme “osudu” vďační za to, že sa to stalo možným, hoci po jeho smrti.

Jeho – hádam základná – charakteristická osobná kvalita bola noblesa. neviem si ho predstaviť ako hrubo nahnevaného, zlomyseľne nadávajúceho, ironického, vulgárneho a už vonkoncom nie ako človeka schopného akejkoľvek podlosti.

Bol neveriteľne pracovitý, pritom neviem, či vôbec niektorú zo svojich mnohých činností a prác pokladal za povinnosť. On žil s psychológiou. Všetko v nej bolo preňho zaujímavé. Pre svoje presvedčenie o jej užitočnosti bol ochotný a schopný vzdať sa iných svojich záujmov. Bol si vedomý toho, že psychológia nemá hotové odpovede ani na mnohé základné otázky, ale má mnohé “nástroje” ako sa dostať k poznatkom o tom, prečo človek koná tak ako koná, a tým možnosť ovplyvňovať jeho život, poznatky psychológie vplývajú na to, čo sa o človeku predpokladá, a to samo modifikuje nielen obraz o ňom, ale aj človeka samého.

Zostáva mnoho otázok o tom, z čoho vyplýva neschopnosť? Nemožnosť? Neochota? Nezrelosť? Ľudí prežiť život pokojne a uspokojivo. Alebo – sformulované pozitívne: “Ako usporiadať život človeka tak, aby žil radostne a užitočne?”

Netreba však ani dnes zabúdať, že cesta p. profesora bola veľmi ťažká. A hoci sme presvedčení, že nik zo slovenských psychológov nezabudne na to, že on položil u nás základný kameň jej budovy, treba si aj v jeho prípade pripomenúť slová Stefana Zweiga: (Svedomí proti násilí, str. 265). Dúfame, že história pána profesora sa v dejinách nezopakuje. Alebo: Nezopakuje sa aj v dejinách?!

Obohacujúca bola časť seminára, keď dr. M. Koziak uviedol výber zachovaných zvukových nahrávok z archívu Slovenského rozhlasu. Bolo to pripomenutie pre tých, ktorí si tento hlas pamätali a milý, živý kontakt pre nás, ktorí sme tú možnosť nemali.

Posledná časť seminára posunula spomienky do veľmi osobnej a emočnej podoby. V rozprave vystúpili: doc. PhDr. O. Blaškovič, CSc., doc. PhDr. A. Stančák, CSc., prof. PhDr. J. Grác, DrSc., PhDr. D. Kopasová, CSc., PhDr. J. Ch. Raiskup, doc. PhDr. J. Vonkomer, CSc., doc. PhDr. E. Komárik, CSc., PhDr. M. Stríženec, CSc., doc. PhDr. A. Plháková, DrSc., doc. PhDr. E. Šimová, CSc., doc. PhDr. V. Kovačič, CSc., PhDr. V. Diešková, CSc., prof. PhDr. L. Košč, CSc., PhDr. V. Kožinár, CSc., PhDr. M. Hřebíčková, CSc. Po výpovediach týchto českých a slovenských psychológov o prof. Jurovskom tak, ako ho zažili a tak, ako si ho pamätali napokon spomienky na neho oživila dcéra dr. M. Kvassayová a vnučka dr. B. Varyovej, ktoré ho zažili nielen ako otca a starého otca, ale aj ako radcu, psychológa.

Verím, že už onedlho bude mnoho materiálov a spomienok, aj tých, ktoré kvôli času nestihli byť prezentované na seminári zhmotnených a pripomenutých v pripravovanej monografii o prof. Jurovskom.

Jana Benedikovičová

VII. ročník konferencie

“Kvalitatívny prístup a metódy vo vedách o človeku”

Dňa 21. a 22. januára 2008 sa v Bratislave uskutočnil siedmy ročník konferencie *Kvalitatívny prístup a metódy vo vedách o človeku*. Akademické podujatie tento rok prvýkrát prekročilo hranice Českej republiky a uskutočnilo sa na Slovensku. Hostiteľom akcie bola Katedra psychológie a patopsychológie Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave; okrem tejto inštitúcie akciu organizoval Kabinet výskumu sociálnej a biologickej komunikácie Slovenskej akadémie vied – Centrum excelentnosti SAV pre výskum a rozvoj občianstva a participácie v Bratislave; a Centrum adiktologie Psychiatrickej kliniky 1. lekárskej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe. Partnerom konferencie bola Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation.

Témou ročníka bol kvalitatívny výskum vo verejnom priestore. Hlavnou myšlienkou líniou podujatia boli možnosti výskumníkov v oblasti spoločenských vied reálne ovplyvňovať priestor, ktorý skúmajú – na rozdiel od pozitivistického modelu vedca ako neutrálneho a nezainteresovaného pozorovateľa.

Na úvod konferencie vystúpili pozvané spíkerky **Ivana Marková** z University of Stirling a **Wendy Stainton-Rogers** z The Open University. Program konferencie ďalej tvorilo päť pozvaných sympózií. V prvom z nich sa **Miloš Kučera** pokúsil o zovšeobecnenie 15 rokov etnografického výskumu v podaní Pražskej skupiny školskej etnografie; okrem vedúceho vystúpili v sympóziu aj Miroslav Klusák a Ida Viktorová. V druhom sympóziu **Tatiany Hičárovej** a **Michala Miovského** predstavili Radomír Masaryk, Silvia Miklíková a Katarína Pařková priebežné výsledky Projektu evalvacie uplatňovania

vybraných drogových paragrafov Trestného zákona SR. V treťom sympóziu sa **Gabriel Bianchi** spolu s kolegami Ivanom Lukšíkom a Miroslavom Popperom pod heslom “Kvalitatívny výskum je spôsob myslenia, nie metóda” venoval nástrahám cieleného výskumu a ich kvalitatívnym poistkám. Vo štvrtom sympóziu prezentovali **Jana Plichtová**, Mirka Hapalová a Šarlota Pufflerová pojem “deliberatívna demokracia” a možnosti jej analýzy aj využitia. V piatom sympóziu sa **Vladimír Chrz** orientoval na populárnu kultúru, konkrétne na kultúru “fantasy”, okrem sveta hier RPG v podaní Kateřiny Pekárkovej predstavil tento blok aj analýzu dennej tlače od Barbary Lášticovej a Magdy Petrjánošovej.

Na konferencii okrem 5 pozvaných sympózií prebehlo 7 ďalších tematických sekcií s 21 voľnými príspevkami a . výskumníci a výskumníčky prezentovali 11 posterov a 2 pracovné dielne venované etnografickému pozorovaniu a médiám. Po pracovných dielňach nasledovala menej formálna časť programu s vystúpením zoskupenia Naivný jazz. V skupine hral aj Gabriel Bianchi, riaditeľ jednej z troch organizujúcich inštitúcií. Bratislavský ročník konferencie **Kvalitatívny prístup a metódy vo vedách o človeku** nadviazal na úspešnú sériu, ktorá začala v roku 2000 v Brne. Ako v úvodnom prejave pripomenul autor myšlienky celej série Michal Miovský, každý z ročníkov posunul obsahovú aj formálnu úroveň vyššie a konferencia sa neustále snaží zvyšovať svoju kvalitu – napríklad sprisňovaním kritérií výberu príspevkov či vymedzovaním hlavných tematických celkov. Z pohľadu organizácie účastníci a účastníčky v hodnotiacich dotazníkoch vyzdvihovali príjemnú atmosféru, manažment a a tematický záber konferencie. V dotazníku sme našli niekoľko pozitívnych odkazov a poďakovaní. Napriek tomu, že konferencia sa uskutočnila v inej krajine a organizoval ju iný tím ľudí sa odpovede na kvantitatívne škály v dotazníku na desatiny zhodovali s hodnotením predchádzajúceho ročníka – celkové hodnotenie ročníkov 2007 a 2008 sa dokonca zhodovalo na stotiny (1,53 na školskej škále od jedna do päť).

Ďalšie informácie o siedmom ročníku, podrobný program konferencie, zborník abstraktov, album fotografií a aktuálne informácie o zborníku príspevkov sú na stránke www.diskurz.sk/konferencia. V budúcnosti bude podľa slov Michala Miovského každý páry ročník organizovať pôvodný tím konferencie, zatiaľ čo nepárne ročníky by mali preberať rôzne iné spolupracujúce pracoviská z Čiech a Slovenska. Nasledujúci ôsmy ročník sa teda uskutoční v Olomouci v čase 19. a 20. 1. 2009.

Radomír Masaryk, Barbara Lášticová, Magda Petrjánošová